

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLIX/1

БЕОГРАД

2018

Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања
Комисија бр. 7 од 12. јула 2018. године
Одлука бр. 67

„СРПСКО ДРЖАВЉАНСТВО“, А НЕ „РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ“

Ретка средства јавног информисања у Србији, ваљда и зато што се већина и не сматра *српским* средствима јавног информисања, готово стидљиво и скрајнуто од главних вести, пренела су вест да у Србији од 1. октобра наступа велика промена у пасошима. У њима више неће у рубрици држављанство писати „српско“ већ „држављанство Републике Србије“ (<http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3009581/zasto-se-u-pasosu-menja-oznaka-drzavljanstva.html>). При томе се наводи да је до овакве одлуке дошло на захтев Странке за Санџак заштитнику грађана (омбудсману) Републике Србије. Захтев се темељи, како то наводи председник Странке за Санџак Февзија Мурић, на схватању или тумачењу да „стављање придева ’српско’ [држављанство] значи, у ствари, да се ставља једна национална одредница, једно национално обележје, што није у складу ни са Уставом ни са Законом. Сви мањински народи, односно, несрпски народи у Републици Србији, подводе се под одредницу ’српско’ и ми смо тражили да се то исправи“.

Средства информисања преносе да поступак није трајао ни годину дана и да је „након више састанака, препорука заштитника грађана о измени садржаја рубрике држављанство усвојена“. Образложење омбудсмана мр Зорана Пашалића било је да је „потребно направити јасну разлику између националног идентитета или припадности и држављанства“, јер ће то „утицати на бољи осећај свих оних који јесу држављани Републике Србије, али који се не сматрају српским или делом српског национа“.

Препоруку заштитника грађана прихватило је, како средства информисања преносе, и Министарство унутрашњих послова, објашњавајући да се у пасошу „рубрика држављанство уписује у облику припадности држави чије држављанство лице поседује“, и да се „од 1. октобра, кроз апликацију у пасошу у рубрици ’држављанство’ уписује ’држављанство – Републике Србије’, што је такође у складу са Законом о држављанству Републике Србије и Законом о путним исправама. У рубрици ’држављанство’ у пасошу уписује се искључиво ’држављанство Републике Србије’, тако да не постоји могућност избора“.

Таква одлука је и са језичког и са националног становишта врло лоша. А ево и зашто.

Образложење

У целој процедури замене „српског“ држављанством „Републике Србије“ ни заштитник грађана (омбудсман) ни Министарство унутрашњих послова ни било ко други из државних органа Републике Србије није нашао за сходно да затражи мишљење ниједне филолошке институције, па чак ни Одбора за стандардизацију српског језика, који су основале све компетентне установе за проучавање српског језика с читавог српског језичког простора (академије САНУ, ЦАНУ и АНУРС, Институт за српски језик САНУ, све катедре српског језика, Матица српска и СКЗ). И не само да нису затражили мишљење ни од једне филолошке институције, него нису погледали ни речнике српскога језика, чак ни оне са „српскохрватским“ или „хрватским или српским“ именом језика, да провере које значење реч „српски“ има у речницима.

А у свим тим речницима наводи се да реч „српски“ има значење „који се односи на Србе; који се односи на Србију“. Тако, на пример, „српске железнице“ може значити само „железнице (Републике) Србије“, или пак „српски путеви“ може имати једно једино значење „путеви (Републике) Србије“. Исто тако и „српско“ уз одредницу „држављанство“ може значити само „држављанство (Републике) Србије“, јер се уписује у рубрици именованој „држављанство“. Држављанство подразумева само значење „припадност одређеној држави“. Уз одредницу „националност“ придев „српски“, међутим, значи само „припадност српском народу“. Зато у речницима и стоји да реч „српски“ у одређеним контекстима значи само „који се односи на Србију“. Такав контекст подразумева и употреба уз реч „држављанство“, где „српски“ значи само „онај који живи у Републици Србији“. Из тих разлога уз одредницу „држављанство“ никако није лингвистички могуће протумачити при-

дев „српско“ у значењу „који припада српском народу“, како су то наведени Бошњак и „српски“ заштитник грађана протумачили. Управо због те једнозначности на пример у канадском пасошу држављанство је *канадско* (а не Републике Канаде), у словеначком *словенско* (а не Републике Словеније), у хрватској путовници *хрвајско* (а не Републике Хрватске) и сл. Али, заштитник грађана и МУП, мимо лингвистичке логике и науке, желе да дају властита тумачења значења речи српскога језика, друкчије речено да „намећу“ своја тумачења, без икакве консултације са лингвистима. На тај начин они не показују само да не познају српски језик, него директно стављају до знања свима да не држе нимало ни до резултата српске лексикологије (а то је наука о значењима речи). У том свом лингвистичком „свезналаштву“ такви неретко руше и граматичку структуру српског језика. Најбољи показатељ су управо називи различитих институција, друштвених организација, предузећа и сл. у Републици Србији, у којима се, да би се у називу избегла нежељена реч „српски“, употребљава граматички недопуштен облик присвојног генитива од именице „Србија“. Тако имамо „Радио-телевизију *Србије*“, „Путеве *Србије*“, „Железнице *Србије*“, „Пошту *Србије*“, „Војску *Србије*“ итд. Према норми српскога језика „не треба употребљавати беспредлошки посесивни генитив од једночланих израза у једнини за означавање припадања у ужем смислу (поседовања) него у таквим случајевима уместо посесивног генитива треба употребљавати посесивни придев“ (П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна грамајика српског језика*). Нормативно је зато у свим наведеним називима генитив „Србије“ неправилно употребљен, јер уместо њега треба да стоји присвојни придев: *српски* или *србијански*. А та два придева су у датим контекстима синонимна, пошто са оба придева синтагме по правилу имају исто значење: „*Српска/србијанска* радио-телевизија“, „*Српски/србијански* путеви“, „*Српске/србијанске* железнице“, „*Српско/србијанско* држављанство“, „*Српска/србијанска* пошта“ и сл.

Између придева *српски* и *србијански* често, међутим, постоји код самих Срба, и то оних у Србији, вредносна диференцијација јер придев *србијански* може да има и негативну конотацију. Тако познати српски лингвиста М. Николић каже да, „пошто у нашем језичком осећању и навикама нема назива *Србијанац* и придева *србијански*, ми их доживљавамо као нешто страно, туђе, чак и национално увредљиво. Чини нам се као да неко хоће тиме да нас одвоји од осталих Срба или чак да нам узме наше национално име и да га замени географским, територијалним“.

Власти у Србији, или они што имају њихову подршку, тако годинама системски бришу придев *српски* где год им се учини да би могао асоцирати на значење „припадност Србима“, и тиме свесно врше насиље над српским језиком, излазећи у сусрет онима којима придев *српски* у свим контекстима и значењима смета. Зато, ако Србија хоће да буде сагласна целом културном свету, и држављанство треба да пише као што га пише сав тај културни свет – присвојним придевом (*српско*), а не присвојним генитивом (*Републике Србије*). У супротном, тешко је не помислити да је у питању презир према српском имену, односно самопорицање српског имена у самој Србији. Можда је потребно покренути и иницијативу за доношење закона о *заштити српскога имена*, будући да неће проћи много времена а да Бошњаци или нека друга национална мањина у Србији не затраже да се промени и сам назив државе Србије, јер и он, попут „српског држављанства“, асоцира на Србе!?

Предлог одлуке припремио
проф. др Милош М. Ковачевић